

בס"ד. שיחת מוצאי ש"פ שמות, כ"ג אור לכ"ד טבת, ה'תשכ"ג.

יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן — שנת הק"ן

בלתי מוגה

א. בנוגע ליום הילולא — כותב רבינו נשיאנו במכתב (שכבר נדפס¹) מדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע:

ברור הדבר שבימי ההילולא מעוררים הרביים רחמים על כל החסידים, נשיהם וילדיהם, אלא, שזוהי רק התעוררות רחמים כללית. אבל החסידים שקובעים ביום ההילולא לימוד והתוועדות חסידית — עבורם היא התעוררות רחמים אחרת לגמרי, כי, הלימוד וההתוועדות הם ה"פדיון נפש" שחסידים נותנים לבעל ההילולא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו", וניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות. ואח"כ אמר מאמר ד"ה אין מוסרין רזי תורה. אלא כו'.

* * *

ב. יש כמה ענינים שבהם אין מחשבין שעות, והיינו, שכאשר ישנו ענין בתומ"צ שנקבע בגלל מאורע מסויים שאירע ביום מסויים, הנה אע"פ שבפעם הראשונה אירע הדבר בשעה מסויימת הרי זה מתפשט אח"כ על כל היום כולו, כך, שהענין אינו מתחיל משעה מסויימת, ועאכו"כ שאינו מיוחד לשעה זו בלבד, אלא הענין הוא בכל היום כולו. ויש גם ענינים שבהם מחשבין שעות, כפי שמצינו בכמה דינים שבהם צריך להיות מעת-לעת, הנה כאשר המאורע הוא באמצע היום, אזי צריך להמתין עד שיעבור אמצע היום².

וב' אופנים אלו מצינו בחג הפסח — שאז היתה התחלת הגירות דבנ"י (כדאיתא בגמרא במסכת יבמות³):

אע"פ שהגאולה — "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור וגו'"⁴ — היתה "בחצי הלילה"⁵, הנה ה"זכר ליציאת מצרים" שבחג

(1) סה"מ קונטרסים ח"ב תה, רע"א.
ולאח"ז באג"ק שלו ח"ד ע' רמ.
(2) ראה אנציק' תלמודית ח"ד ע' תרמא.
ח"ה ע' כב. ס"ע קלט ואילך. וש"נ.

(3) מו, א"ב.
(4) בא יב, יב.
(5) שם, כט.

הפסח בכל שנה ושנה מתחיל (לא מחצות לילה, אלא) מיד משקידש היום, ועד שיש גם תוספת מלפניו, כמו בכל שבת ויו"ט, והיינו, לפי שאין מחשבין שעות.

וכיון שחג הפסח הוא התחלת הגירות, צריך להיות בו גם מעין הענינים שבהם מחשבים שעות — שזהו שבחג הפסח גופא יש חילוק בין קודם חצות ולאחר חצות, בנוגע לאכילת מצה, ולכמה דעות — אפילו בנוגע לאמירת הלל⁶.

ובהתאם לכך נצטיירו בתומ"צ ענינים שיש בהם ב' ענינים הנ"ל, וענינים שיש בהם רק אחד מן השנים.

ג. בנוגע ליום הילולא — הנה בכללות לא מצינו בכל הענינים הקשורים עם יום ההילולא שיהי' בהם חילוק בין השעה שבה היתה ההסתלקות בפעם הראשונה ובין שאר שעות היום.

אמנם, מזה עצמו שיש ימי הילולא שבהם ציינו גם את השעה שבה היתה ההסתלקות, מוכח, שיש בזה נפק"מ גם לדורות הבאים.

וכפי שמצינו בנוגע להילולא של משה — מג' הצדיקים שנסתלקו בשבת, שאע"פ שזהו ענין ששייך לכל היום, מ"מ, נתייחדה גם השעה שבה היתה ההסתלקות, שלכן אומרים "צדקתך" במנחה דוקא⁷.

ועד"ז בנוגע להילולא של אדמו"ר הזקן:

אע"פ שבנוגע לימי ההילולא של כל הנשיאים יודעים — בערך — באיזו שעה ביום היתה ההסתלקות, מ"מ, לא מצינו שיציינו ביחוד את השעה;

משא"כ בנוגע לאדמו"ר הזקן ישנו הכתי"ק של הצמח-צדק⁸ (כנ"ל ביום הש"ק⁹) שבו כותב (לא רק בכללות, שההסתלקות היתה במוצאי ש"ק פרשת שמות (כמ"ש בהקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע), אלא) גם את השעה: "כחצות שעה י"א" דליל כ"ד טבת.

וכיון שמציינים גם את השעה — הנה מזה גופא מוכח שיש בזה חילוק כל-שהוא לגבי שאר שעות היום¹⁰.

*

(6) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סתע"ז ס"ו. להצ"צ בסופו. וש"נ. (9) שיחת ש"פ שמות הערה 10 (לעיל ע' 7) ראה שו"ע אדה"ז שם סרצ"ב ס"ה. (5) יש לציין שכ"ק אדמו"ר שליט"א וש"נ. (8) נדפס במענה לשון בתחלתו. פס"ד נכנס להתוועדות בשעה 10:25 (החור"ל).

ד. מהענינים הקשורים עם ההסתלקות — האגרת ד"נפש השפלה באמת לאמיתו בשרשה", שכתבה רבינו הזקן קרוב לזמן הסתלקותו¹¹.

[יש בזה כמה גירסאות: "רגעים אחדים קודם אשר מסר נשמתו כו"¹², "קרוב לזמן הסתלקותו"¹³, "בשבוע שלפני הסתלקותו"¹⁴.

— שמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵, שכאשר רבינו הזקן בדק ורוקן את כיסיו בערב ש"ק פ' שמות הנ"ל (כבכל ערב שבת שמצוה למשמש בכיסיו¹⁶), היתה שם פיסת נייר, ונתנה להצמח-צדק, באמרו: "עס וועט דיר צוניץ קומען" (זה יבוא לך לשימוש). ויש אומרים שהיתה זו הרשימה ד"נפש השפלה".

ומזה מוכח שלא נכתבה לפני הסתלקותו ממש, במוצאי ש"ק, אלא היתה כתובה כבר מקודם לכן].

ולפלא, שדוקא בנוגע לאגה"ק זו לא מצינו — עכ"פ לא ראיתי — שיעתיקו אותה, או אפילו שיציינו אלי', ועאכו"כ שיבארו אותה.

ואעפ"כ, כיון שנמצאת בכמה "ביכלאך" מוסמכים, הרי זו הוכחה על אמיתת הדברים — לא רק בנוגע לכללות האגרת (שזוהי אגרת של רבינו הזקן שכתבה קרוב לזמן הסתלקותו), אלא גם בנוגע לפרטי הדברים, שבהם יש רק שינויים קלים מביכל א' למשנהו, אבל כולם משתווים לא רק בתוכן הענינים אלא גם בלשונות וביטויים כו'.

ה. וז"ל האגרת¹⁷:

"נפש השפלה באמת לאמתו בשרשה, עבודתה היא תורה גשמי', בין לה ובין (להבין) לאחרים, ובין גמ"ח גשמיים, ע"י קירוב הדעת ועצות מרחוק, ככל עניני ב"ב, אף כי רובם ככולם הם דברי שקר, א"א בענין¹⁸ אחר שיעשו חסד של אמת, כי אין אמת אלא תורה¹⁹, ואמת²⁰ אמר אל יברא (שכולו מלא שקרים) כו', וחסד אמר יברא שכולו מלא חסדים²¹, ותשלך אמת ארצה, ועולם בחסד שאינו של אמת יבנה. ובדורות

15) ראה גם ר"ד כ"ד טבת תשט"ו ס"ג (תו"מ חיי"ג ריש ע' 185).

16) ראה שו"ע אדה"ז שם סוסרני"ב. וש"נ.

17) כנדפס בלקו"ד שם. המוקף בחצאי עיגול אינו בס' מאה שערים.

18) במאה שערים: א"א שיעשו בענין.

19) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.

20) ב"ר פ"ח, ה.

21) במאה שערים: מלא שקרים וחסדים.

11) נדפסה ב"מאה שערים" ה, סע"א ואילך. לקו"ד ח"ד תקצו, א. ולאח"ז באג"ק שלו ס"ע שצו ואילך ובהנסמן שם. — וראה גם מכתב יום ד' פ' ומשה ה' רועה שנה זו (אג"ק חכ"ב ע' שצה). לקו"ש חט"ז ע' 41 ואילך.

12) סו"ס שבחי הרב.

13) לשון הכותרת במאה שערים.

14) כת"י שמובא במקורות והערות שם.

הראשונים שעיקר העבודה הי' התורה²², הי' רוב החסד נכלל באמת, דהיינו בגדול המעשה דכופין וממשכנין כו', ע"פ תוקף תורת אמת האמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד הנופלת עד עפר בבחי' עשי', והעבודה העיקרית בבחי' עקביים לבד²², בלי תורת אמת, משניות וברייתות, שהן גדפין וירכין, אזי רוב החסד ככולו הוא שלא ע"פ תורת אמת, בגדול המעשה, כ"א בהתקרב הדעת העושה ורצונו הטוב הרחוק באמת, באשר הוא סוף מעשה במח' תחלה (ונועץ תחלתן בסופן). וגם אם אין רק דרך אחת, והיא שפלה, אזי לנחמו²³ לקבל באהבה, או לעורר ולפשפש במעשיו, ולשוב עד הוי' בצר לו, וירווח לו".

ותוכן הדברים — שבזמן התנאים והאמוראים היתה כללות העבודה ע"פ תורת אמת, הן בקו התורה (לימוד התורה לעצמו ולאחרים), והן בקו דגמילות חסדים, שהי' באופן ד"גדול המעשה", והיינו, שהיו כופין על נתינת הצדקה²⁴, כפי שמתחייב ע"פ תורת אמת; משא"כ בזמנים שלאח"ז — במעמד ומצב ד"נפש השפלה באמת לאמיתו בשרשה" — אזי העבודה היא בתורה גשמית, וגם גמילות חסדים גשמיים, גם כאשר אין זה ע"פ תורת אמת, שלכן אין זה באופן של כפי', אלא רק באופן של קירוב הדעת, שעיי"ז פועלים שיתן גמ"ח מרצונו הטוב — כי, בנוגע לענין האמת נעשה "ותשלך אמת ארצה"²⁵, כיון שהעולם אינו יכול להתקיים ע"פ מדת האמת, וכמארז"ל²⁶ "אמת אמר אל יברא", ודוקא חסד אמר יברא, ומוסיף "אָ געוואַלדיקן וואַרט": "שכולו מלא שקרים וחסדים"²¹, והיינו, שמדובר אודות מי שיש אצלו ענין החסדים, ואעפ"כ מדגישים שזהו באופן של חסדים ושקרים.

ומסיים, שאופן הפעולה על הזולת, וגם על עצמו, הוא "לנחמו לקבל באהבה כו'", ועיי"ז "ירווח לו" ממה ש"צר לו כו'".

וכל זה מתאים במיוחד לעבודה דדרא דעקבתא דמשיחא — שאז אי אפשר לילך ע"פ קו הדין, מדת האמת, כיון שהמסקנא יכולה להיות באופן בלתי-רצוי, אלא כללות ההנהגה צריכה להיות באופן של חסד וקירוב הדעת כו'.

ויש להוסיף, שע"פ מארז"ל²⁶ "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור", נעשית כן גם ההנהגה למעלה — "לנחמו לקבל

(24) ראה טושו"ע יו"ד רסרמ"ח.

(25) דניאל ח, יב.

(26) שמור"ר פ"ל, ט.

(22) ראה גם תניא אגה"ק ס"ט.

(23) במאה שערים: לנחמו לעורר ולפשפש

במעשיו לנחמו לקבל באהבה ולשוב.

באהבה" את הענינים שמצירים כביכול, כך, שתמורת המעמד ומצב ד"דוחק רגלי שכניה²⁷ וכיו"ב — "ירווח לו", והיינו, שיומשך אלקות בגלוי ובריוח,

ועד לקיום היעוד²⁸ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'", באופן שיומשך ממרחב העצמי, עד להמקום שבו נמצאים עיני בשר, כן תהי' לנו בקרוב ממש, בביאת מלכא משיחא, שעתה הוא זמן הסעודה שלו — סעודתא דרוד מלכא משיחא²⁹.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שיאמרו לחיים וינגנו ניגון].

* * *

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בשיחת ח"י אלול³⁰ — יום ההולדת של רבינו הזקן (בעל ההילולא דכ"ד טבת), ולפנ"ז גם יום ההולדת של הבעש"ט — אודות כמה ענינים שאירעו במשך כמה יובלות ליום הולדת הבעש"ט בשנת נח"ת:

היובל הראשון הי' בשנת תק"ח, כאשר רבינו הזקן הי' בן שלש שנים. ומביא בשיחה את המאמר שאמר הבעש"ט בחגיגת ח"י אלול, בנוגע לרבינו הזקן.

וממשיך בשיחה בנוגע ליובל השני (לאחרי שעברו שתי יובלות) — בשנת תקנ"ח,

— לאחרי ההקדמה בנוגע לשטר שיצא עליו ערעור ואח"כ נתקיים בב"ד, שיש בו תוקף גדול יותר מאשר שטר שלא יצא עליו ערעור, ובמילא לא הוצרך לאישור (עכ"פ מדין תורה)³¹ —

שאו היתה "מסירה" על רבינו הזקן, ולכאורה הרי זה בבחי' "שטר שיצא עליו ערעור".

ובפרט ע"פ משנ"ת בהתוועדות די"ט כסלו³², שהאפשרות למציאות של מאסר למטה היא בגלל שהי' ערעור למעלה על הפצת רזי תורה, כידוע הסיפור בזה ע"ד כתב של חסידות שהתגלגל כו'³³.

ואעפ"כ, למרות שלפי שעה "יצא עליו ערעור", הנה בנוגע לפועל,

31) ראה לקו"ש ח"י"ז ריש ע' 184. וש"נ.

32) בתחלתה (תו"מ חל"ה ע' 249

ואילך). וש"נ.

33) "התמים" חוברת ב ע' מט. אג"ק

אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

27) ברכות מג, סע"ב. ועוד.

28) ישע"י מ, ה.

29) סידור האריז"ל בכוונת הברלה ומו"ש.

פע"ח שער השבת פכ"ד.

30) תש"א (סה"ש תש"א ע' 158 ואילך).

הרי אדרבה — כפי שהשיבו לרבינו הזקן על שאלתו כיצד יתנהג לאחרי השחרור, שימשיך לעסוק בזה ובאופן של הפצה³⁴, ונמצא, שדוקא לאחרי שיצא עליו ערעור ואח"כ נתאשר למעלה, ובמילא גם למטה, ניתוסף בזה תוקף יותר מכמו קודם שיצא עליו ערעור — שתהי' הפצת רזי תורה באופן של הבנה והשגה דוקא, אפילו לאלו שמצד נשמתן ועבודתם אינם שייכים עדיין לדרגא כזו שיוכלו לקבל רזי תורה, כמבואר בארוכה בשיחת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁵.

וממשיך בהשיחה שכעבור יובל משנת תקנ"ח — בשנת תר"ח, ג' יובלות מהולדת הבעש"ט — בטלה הגזירה שהיתה על הדפסת ספרי חסידות (בגלל מסירה כו'), שהגבילה את הפצת החסידות בדפוס עכ"פ³⁶. וכעבור עוד יובל — בשנת תרנ"ח — היתה ההתבססות של ישיבת תומכי תמימים (שנתייסדה בסוף שנת תרנ"ז), כמבואר בהשיחה.

ז. ובנוגע לעניינו:

בשנה זו נתמלאו ג' יובלות מההילולא של רבינו הזקן בשנת תקע"ג. ולאלו השואלים: מהו הענין לעשות ענין מיוחד לזכרון בקשר עם מלאות שלש יובלות — הנה יש מענה והוראה בזה מהשיחה הנ"ל, ואנו אין לנו אלא דברי רבינו, שכך היתה ההנהגה בדורות שקדמונו, אלא, שהיו זמנים שלא גילו זאת, והיתה זו הנהגה ליחידים, ואח"כ הגיעו הזמנים שנתפרסם הדבר ונעשה הנהגה לרבים.

ח. והענין בזה:

אודות ההסתלקות של רבינו הזקן כותבים בני הגאון המחבר בהקדמה לשו"ע: "אחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעת צלולה ומיושבת ובדביקות נפלאה .. בחד קטירא אתקטר בי' בקוב"ה וכו'".

וע"פ המבואר שבכל שנה ושנה חוזרים כל הענינים לקדמותם, וכדאיתא בשו"ת הר"י אירגס³⁷ (לבעל מחבר ספר שומר אמונים (שנזכר בספר המצוות להצ"צ³⁸), שהי' תלמיד תלמידיו של האריז"ל) ש"בכל שבת ושבת ובכל מועד ממועדי ה' לעולם חוזר וניעור אותו האור והשפע

36) ראה אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ד ע' תקסב ואילך.

37) בסו"ס מבוא פתחים ס"ה.

38) דרמ"צ ב, ב.

34) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה). וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 170 ואילך.

35) סה"ש תורת שלום ע' 113.

.. שהי' .. באותן הזמנים", ומוסיף "עד כי אין הפרש בין שבת בראשית לכל השבתות .. וכן אין הפרש בין פסח מצרים לפסח דורות, וכן כל שאר המועדות כו'" — הרי מובן שאותו ענין ממש שנעשה ביום ההסתלקות של רבינו הזקן, חוזר ונשנה בכל שנה ושנה.

וע"פ פסק הגמרא³⁹ ש"בטר רישא גופא אזיל", הרי מובן, שענין זה שייך גם לכל אלו שהם חלק מהגוף, כיון ש"בטר רישא .. אזיל".

ט. ובהקדמה:

דובר ביום הש"ק⁴⁰ אשר "מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג כו"⁴¹.

וכידוע מ"ש הצ"צ בתשובותיו — אפילו בנוגע לעניני נגלה דתורה — ש"מאד גבהו דרכיו מדרכינו"⁴², "כשם שבין קדשי קדשים לחולי חולין (כלשון הירושלמי⁴³) כך גבהו דרכיו מדרכנו"⁴⁴.

והרי החילוק בין חולי חולין לקדשי קדשים הוא ריחוק שלא בערך: אע"פ ש"קדש הקדשים" נמנה במשנה⁴⁵ בין ה"עשר קדושות", שלכאורה הם באופן של הליכה מדרגא לדרגא ובערך זל"ז — הרי לאמיתו של דבר, השייכות שלהם היא רק בכך שמונים אותם באותו מספר (עשר קדושות), אבל החילוק שבין חולי חולין לקדש הקדשים הוא שלא בערך לגמרי.

וכמובן מהחילוק שביניהם ביחס לעולמות — כידוע שקודש קאי על עולם האצילות⁴⁶, ואילו חול קאי על עולמות ביי"ע ובפרט עולם העשי', ואצילות לגבי ביי"ע הו"ע שלא בערך, שהרי אצילות הוא עולם האחדות⁴⁷, שכל ענינו אינו אלא אלקות, ואילו ביי"ע מתחיל ענין הנבראים.

[ואף שגם אצילות נקרא עולם⁴⁸, מלשון העלם⁴⁹ (והסתר) — הרי כאן מדגישים את התואר "קדש הקדשים", והיינו, שגם באצילות גופא הרי זה קדוש ומובדל].

וכאמור, תואר זה (קדש הקדשים) כותב הצ"צ על רבינו הזקן בתשובה שענינה שקו"ט בנגלה דתורה, והיינו, שכן הוא אפילו בדרגא

(39) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.
 (40) שיחת ש"פ שמות ס"ג (לעיל ע' 6).
 (41) תניא פמ"ד (סג, א).
 (42) שו"ת יו"ד סק"ב (יז, ב).
 (43) גיטין ספ"ו.
 (44) שם סס"ג, ח (נח, ד).
 (45) כלים ספ"א.
 (46) ראה תו"א לך לך יג, א. לקו"ת פינחס עט, ג. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קח. ובכ"מ.
 (47) ראה תו"מ חכ"ז ס"ע 183. ועוד.
 (48) ראה סה"מ תשי" ריש ע' 112. ועוד.
 (49) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

ד"הנגלות לנו ולבנינו"⁵⁰; ועאכו"כ בנוגע ל"הנסתרות להוי' אלקינו"⁵⁰, "דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא כו" (כמ"ש רבינו הזקן בהקדמה לתניא).

אבל אעפ"כ, ישנו הפס"ד ש"בטר רישא גופא אזיל", והרי ענין זה הוא בשוה הן בנוגע לענינים שהם בבחי' "הנגלות לנו ולבנינו", והן בנוגע לענינים שהם בבחי' "הנסתרות להוי' אלקינו", כמו הענין ד"בחד קטירא אתקטר בי' בקוב"ה".

י. ובפרט ע"פ המוזכר לעיל (ס"א) מדברי רבינו נשיאנו, שכאשר קובעים ביום ההילולא לימוד בתורתו והתועדות חסידית, הרי זה כמו שנותנים "פדיון" לבעל ההילולא, ופועל התעוררות רחמים רבים כו' — הרי מעצמו מובן ש"בטר רישא גופא אזיל" אפילו בנוגע לענין ד"דעת צלולה ומיושבת ובדביקות נפלאה . . בחד קטירא אתקטר בי' בקוב"ה" שהי' בעת ההסתלקות, שיפעל גם על אלו שנותנים את הפדיון, ועד שיפעל אפילו על אלו שמאיזו סיבה שתהי' לא נתנו עדיין את הפדיון, ובאופן שיומשך בעניני עבודה — בעבודה גשמית (כמ"ש באגרת דנפש השפלה).

וכפי שמסיים רבינו נשיאנו במכתב הנ"ל בנוגע ליום ההילולא, שחסידים צריכים לעשות כלים כדי לקבל את האור בפנימיות,

[והיינו, שנוסף על הפעולה שבדרך מקיף, שבזה לא נוגע כ"כ ענין הכלים, צריכה להיות גם הפעולה באופן פנימי, לפי ערך הכנת הכלים]. והכלי הוא תורה, ביחד עם פנימיות התורה, והתורה היא כוס של ברכה (כוס ישועות), ברוחניות ובגשמיות.

* * *

יא. בין הענינים שאודותם דובר בח"י אלול⁵¹ על מנת שיסיימו אותם לקראת כ"ד טבת — היתה גם חלוקת התניא וחלוקת השולחן-ערוך, אשר, חיבורים אלו נימנו בין העשר זכויות של רבינו הזקן⁵². ובהקדמה:

בחיבור השולחן-ערוך וחיבור התניא ניכר עד כמה התמסר רבינו הזקן לענין החינוך.

וענין זה התחיל כבר מהבעש"ט — כפי שסיפר הרבי בשיחת ח"י

259 ואילך).

(50 נצבים כט, כח.

(51 דאשתקד סי"ד ואילך (תו"מ חל"ד ע' (52 סה"ש תרצ"א ס"ע 181 ואילך. וש"נ.

אלול הנ"ל⁵³, שכאשר הבעש"ט הי' בן שמונה עשרה (שמונה עשרה שנה קודם התגלותו), הציג לחבורת הצדיקים הנסתרים (שנעשה חבר בה בהיותו בן ארבע עשרה שנה) לדאוג ולהשתדל בענין החינוך בכל מושבות בני" (שהתגוררו אז לא רק בעיירות גדולות, אלא היו מפוזרים גם במושבות קטנות, בבתי מרוח ("קרעטשמעס") ובתים בודדים), והצעתו נתקבלה, ועד שהחליטו שבאותם מקומות שלא יצליחו להשיג מלמדים, הנה הצדיקים הנסתרים בעצמם יעסקו ללמד דעת את העם.

והרבי מסיים, שהבעש"ט בעצמו קיים זאת — אף שהי' בעיר גדולה שבה היו יכולים להשיג מלמד — ונעשה עוזר ("באָהעלפער") למלמד, והי' לומד עם הילדים ענינים שהם לפי מצבם ומעמדם, כמו אמירת "אמן יהא שמי" רבא, ועד ל"קמץ אלף אָ"; ולאחרי התגלותו סיפר הבעש"ט לתלמידיו אודות גודל הנחת-רוח שהיתה לו בשנים ההם מעבודתו בחינוך הילדים הקטנים, וגם אודות גודל הנח"ר שנעשה בשמים מה"אמן יהא שמי" רבא ו"קמץ אלף אָ" שאמרו הילדים בהדרכתו.

וכאמור, הנהגה זו היתה אצל הבעש"ט ח"י שנים לפני שנתגלה בתור מחנך ומורה-דרך לכללות ישראל, גם לגדולי ישראל.

ועד"ז בנוגע לרבינו הזקן⁵⁴ — כידוע שהתמסר לעבודת החינוך, לדאוג שיהיו מלמדים בכל המושבות הנידחות שדרו בהם בני"י, וכן מצינו שבין הענינים שכתב היו גם אגרות-קודש שכתבם ב"זשאַרגאָן"⁵⁵, כנראה, בגלל שמקבלי האגרת היו ב"ציר" כזה שלא הבינו לשון הקודש, ואעפ"כ, גם להם כתב רבינו הזקן בעצמו מכתב, וגם חתם עליו, ועד שנשמר עד עתה!

ובנוגע לכללות ענין החינוך — הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר כמ"פ שהצלחת החינוך היא כאשר הולכים בדרכי שלום.

ובלשון האגרת ד"נפש השפלה": בקירוב הדעת (ולא באופן של גזירה ובדרך כפי), והיינו, שאע"פ שאצל הילד יכול להיות "שקרם", הרי זה ביחד עם "חסדים", להיותו בן אברהם יצחק ויעקב, והרי כל בני"י נקראים "בת נדיב"⁵⁶, ע"ש אברהם אבינו (אף שהאבות הם שלשה),

(53) סה"ש תש"א ס"ע 155 ואילך. (55) ראה — לדוגמא — אג"ק שלו ע'

(54) ראה גם מכתב כ"ה טבת שנה זו תכו ואילך.

(56) סוכה מט, ב. וש"נ.

(אג"ק חכ"ב ע' שצט).

שמדתו היתה מדת החסד, ועד שהסימן שעל ידו ניכר שהוא יהודי הרי זה כשרואים שהוא גומל חסדים⁵⁷.

וכאשר מתנהגים עמו ע"י חסדים ובקירוב הדעת, אזי "ירווח לו", היינו, שמוציאים אותו מן המיצר, ומעמידים אותו במעמד ומצב של רחבות.

יב. וכללות ענין החינוך קשור גם עם ספר התניא (שדובר בסיימוהו עד כ"ד טבת, ובודאי קיימו זאת):

ידוע סיפור החסידים בנוגע לספר התניא⁵⁸, שכפי שעלה במחשבה לכתחילה, ה" צריך להתחיל משער היחוד והאמונה, החל מההקדמה שהתחלתה: "חנוך לנער על פי דרכו"⁵⁹.

וכדמוכח מזה שבהקדמה ד"חנוך לנער" נאמר כמ"פ "כמו שיתבאר", לשון עתיד, בנוגע לעניני העבודה דאהבה ויראה, אף שענינים אלו נתבארו בחלק ראשון של ספר התניא, ומזה מוכח, שרבינו הזקן כתב את שער היחוד והאמונה עם ההקדמה לפני שכתב את החלק הראשון של ספר התניא.

וגם לאחרי שרבינו הזקן נתן להדפיס את ספר התניא בפעם הראשונה, שאז נדפס שער היחוד והאמונה לאחרי חלק ראשון — הנה כאשר משווים את התחלת חלק הראשון, "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע"⁶⁰, עם התחלת שער היחוד והאמונה, "חנוך לנער על פי דרכו", הרי מובן, שבנוגע לעבודת האדם בא תחילה הענין ד"חנוך לנער על פי דרכו", כי:

"משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע" — הרי זה כחות שנותנים מלמעלה כשהתינוק במעי אמו באופן של אתערותא דלעילא; ואילו העבודה בכח עצמו — התחלתה ב"חנוך לנער על פי דרכו", היינו, שיש לו כבר דרך, ולדרך זו צריך המחנך להתאים את עצמו, וכמ"ש הרמב"ם⁶¹ ש"יצטרך המלמד . . שיזרז אותו על הלימוד בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו כו", כמו אהבת הממון, או — כשהוא קטן יותר — ענינים של מאכל ומשקה, שזהו דבר שלפי ערכו, ומזה מובן, שהתינוק הוא כבר בגיל כזה, שכאשר ידברו על לבו וישדלו אותו, אזי תהי אצלו עבודה

59 משלי כב, ו.

60 נדה ל, ב.

61 פיהמ"ש סנהדרין ר"פ חלק.

57 יבמות עט, א.

58 ראה גם הערות ותיקונים לתניא עה,

ב. אג"ק ח"ז ס"ע מו. מכתב כ"ה טבת ה"ל.

לקו"ש חכ"ה ס"ע 199 ואילך. ועוד.

ככח עצמו — שהרי אף שקטן אין לו מחשבה, הרי מעשה יש לו⁶², וא"כ הרי זה מעשה שלו; משא"כ כשהתינוק במעי אמו, הרי זה קודם העבודה אפילו באופן של מעשה בלי מחשבה.

ונמצא, שההתחלה בעבודת האדם — שזהו עיקר הענין של ספר התניא, לידע את דרכי עבודת ה' (כמ"ש בהקדמה) — היא: "חנוך לנער על פי דרכו".

יג. ובענין זה מוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶³ אריכות הדברים:

אע"פ שבלשון העולם מקובל המושג של "חינוך" רק בנוגע לקטנים (ובנוגע להזולת), הרי תורת חסידות חב"ד מבארת את ענין החינוך גם בנוגע לגדולים ובנוגע לעצמו, אלא, שבנוגע לעצמו הרי זה נקרא בשם "הדרכה" (שהאדם צריך להדריך את עצמו); ובהמשך לזה בא מאמר החינוך וההדרכה (שכבר נדפס⁶⁴), שבו נתבארו בפרטיות אופני החינוך וההדרכה.

וכאמור כמ"פ⁶⁵, שכל ענין שמצינו בקבלה וחסידות, בהכרח שישתקף גם בנגלה דתורה — יש להביא ראיה שהענין ד"חנוך לנער" שייך גם אצל גדולים:

כאשר הגמרא מביאה במסכת קידושין⁶⁶ ב' דעות בנוגע ל"חנוך לנער": "חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין, וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה" — אומרת הגמרא: "אדידך על צוארי דבריך", "בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך"⁶⁷. ומזה מוכח, שלאמיתו של דבר שייכת המציאות של חינוך גם לאחרי כ"ד שנה, אלא, שאין ציווי על זה, דכיון שיתכן שלא יקבל, הרי יש בזה חשש ד"לפני עור לא תתן מכשול"⁶⁸.

והראי' העיקרית בזה — שרואים במוחש גם בנוגע ליהודי שהוא בן "שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה"⁶⁹, ששייך לחנכו בעניני תומ"צ (אם רק מוצאים את הדרך שלא יהי' בזה הענין ד"לפני עור").

65 ראה גם תו"מ חל"ב ריש ע' 127. וש"נ.

66 ל, א.

67 פרש"י שם.

68 קדושים יט, יד.

69 לשון הכתוב — תהלים צ, יו"ד.

62 ראה חולין יב, ב ואילך.

63 בקונטרס ח"י אלול תש"ג (שיחה ה'

— ס"ע 35 ואילך). ולאח"ז בסה"ש תש"ג ע' 170 ואילך.

64 בסוף קונטרס הנ"ל. ולאח"ז בסוף

סה"ש הנ"ל.

וזהו כללות הצינוי "הוכח תוכיח את עמיתך"⁷⁰, שצינוי זה הוא בנוגע לכאור"א מישראל, ותוכנו — שיש להעמידו על דרך הטוב והישר.

יד. ובהתאם לכך, הנה גם סיום ספר התניא (כפי שנסדר בדפוס ע"י הרבנים בני הגאון המחבר) הוא באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח את עמיתך:

התוכן דאגה"ק הנ"ל בנוגע לעבודת התפלה הוא כמעט אותו ענין המבואר באגה"ק הראשונה.

ולכאורה אינו מובן: מדוע סידרו אגה"ק הנ"ל בסיום ספר התניא, דלכאורה הי' מתאים שתהי' בסמיכות לאגה"ק הראשונה, בהמשך הענין — מיסמך תפלה לתפלה?

אלא, שענין זה צריך לבוא בסיום התניא, כיון שנעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן⁷¹:

לאחרי הלימוד וההתבוננות בכל הענינים שאודותם מדובר בכל החלקים של ספר התניא, יכול הלומד לחשוב שכבר גמר כל העבודה ונעשה צדיק גמור, ואין לו יותר מה לעשות!

ועל זה מסיים רבינו הזקן, שעדיין ישנה כל המציאות של "הוכח תוכיח את עמיתך", ומוסיף: "אפילו מאה פעמים"⁷², היינו, שאפילו לאחרי לימוד כל החלקים של ספר התניא, יכולה להיות מציאות שיוכיחו אותו תשעים ותשע פעמים, ולא יועיל ("עס וועט אים ניט דערנעמען"), ויצטרכו להוכיחו "מאה פעמים", ורק אז יפעלו עליו!

וזהו גם תוכן הפתגם⁷³ (המובא בשם הבעש"ט, ובמק"א הובא בשם המגיד ממעזריטש), בפירוש לשון המשנה⁷⁴ "כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש": הן אמת שהוא בבחי' "כלי", ובזה גופא מעידה התורה שהוא "כלי שנגמר", היינו, שעשה הכל בתור מקבל, ויתירה מזה, שכל הענינים הם באופן של "טהרה", אבל, כיון שחושב ויודע — ויתכן שכן הוא האמת — שכבר סיים את העבודה, הרי זה גופא הוכחה וראי' שביחס "לקודש" צריך הוא טבילה מחדש, שהו"ע הביטול (כמבואר שכוונת המקוה ש"טבילה" אותיות "הביטול"⁷⁵), שכן, אילו הי' אצלו ענין

73) ראה גם שיחת כ"ד טבת תשי"ב סי"ז
 (תו"מ ח"ד ע' 255). שם ח"ה ע' 180. וש"נ.
 74) חגיגה כ, ב (במשנה).
 75) סידור (עם דא"ח) קנט, סע"ד.

70) קדושים שם, יז.
 71) ספר יצירה פ"א מ"ז.
 72) ב"מ לא, א.

הביטול כדבעי, לא היתה אצלו "הנחה" שהוא בבחי' "כלי שנגמר בטהרה", היינו, שכבר נגמרה צורתו, ואין מקום להוסיף שלמות יתירה.

טו. ויש להוסיף ולבאר בנוגע לאגה"ק ד"ה הוכח תוכיח — שסיומה בענין השבת, ובוזה גופא — פנימיות השבת:

ובהקדם משנ"ת במאמר ביום הש"ק⁷⁶, וגם במאמר דחנוכה⁷⁷ — מהמאמר של בעל ההילולא — בנוגע לחילוקי הדרגות בהמשכת המוחין למדות, שיש אופן שהמוחין (השכל) הם בצמצום, ובלשון הקבלה נקרא בשם "מוחין דיניקה"⁷⁸, ואז המדות הם כמו אצל התינוק, שמטבעו מתכעס ומתקצף בקל; אבל כאשר ניתוסף בשכלו, אינו כועס במהירות כ"כ, וגם כאשר כועס, יש מקום לרצותו ולהסיר כעסו, כיון שגם הכעס הוא בהגבלה, כפי שהמוחין מגבילים את המדות.

אמנם, כל זה אינו אלא כפי שהמוחין נמשכים ומתלבשים במדות, וכמבואר בתורה אור⁷⁹ שזוהי הדרגא ד"ישראל זוטא"; אבל אין זה מגיע להמרחב של המוחין עצמם, שזוהי בחי' "ישראל סבא".

וזהו כללות החילוק שבין ימות החול ליום השבת:

ששת ימי החול הם כנגד ששה מדות. אלא, שבהם נמשך גם מיום השבת, כמ"ש הרמב"ן⁸⁰ ש"מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת כו", וכיון שענין השבת הוא חכמת התורה, שהרי "לא ניתנה שבת אלא לתלמוד תורה"⁸¹, נמצא, שהמשכת השבת בימות החול הו"ע המשכת המוחין במדות.

אבל יום השבת עצמו הו"ע המוחין עצמם, וכמבואר במאמר⁸² בפירוש "צדיק כתמר יפרח כארוז בלבנון ישגה"⁸³, דקאי על בחי' ז"א, ש"בשעת קבלת שבת .. נגדל ראשו כו", והו"ע העלי' לבחי' המוחין — "ישראל סבא" (נה"י דאבא), ועד לבחי' "ראשית חכמה"⁸⁴, ולמעלה

76 ד"ה ואלה שמות — שלא הגיע לדינינו לע"ע (המור"2).

77 ראה ד"ה ואתה ברחמין הרבים כו' דש"פ וישב פ"ו; ד"ה להבין שרשן של הדברים הנ"ל דש"פ מקץ, זאת חנוכה פ"ד (תו"מ חל"ה ע' 307 ואילך; ע' 328).

78 ראה גם ד"ה וראו וביאורו בסה"מ תקס"ב ח"א (ע' קלד-קלו ואילך). — ואולי עליו הי' מיוסד המאמר דיום הש"ק (המור"2).

79 שמות נ, ד.

80 יתרו כ, ח.

81 פס"ר ספכ"ג. הובא במאירי שבת

קיא, ב.

82 סד"ה להבין שרשן של הדברים הנ"ל (ביאור לד"ה כי נר מצוה ותורה אור) תקס"ב (סה"מ שם ע' קכד). וראה גם ד"ה הנ"ל דש"פ מקץ שם.

83 תהלים צב, יג.

84 שם קיא, י"ד.

יותר — פנימיות אבא פנימיות עתיק⁸⁵, שזהו"ע השבת — "וקראת לשבת עונג"⁸⁶, ובפרט פנימיות השבת.

טז. ומזה מובן גם בנוגע לספר התניא — שמתחיל ב"חנוך לנער", ומסיים בד"ה הוכח תוכיח בענין פנימיות השבת:

ענין החינוך צריך להתחיל אפילו בנוגע לקטן ביותר, כדאיתא בהלכות תלמוד תורה⁸⁷ ש"משיתחיל (התינוק) לדבר (אביו) מלמדו תורה כו", החל מה"שנה הרביעית (ש)מלמדו אותיות התורה כו"; אבל זהו ענין שנמשך כל משך ימי חייו.

כאשר לומד חלק ראשון של ספר התניא, חלק שני, חלק שלישי וחלק רביעי, ומגיע לקונטרס אחרון — הנה אפילו כשמסיים לימוד הקו"א יכולה להיות מציאות שזקוק ל"הוכח תוכיח".

וכל זה — לפי שמרגיש את עצמו ל"כלי שנגמרה בטהרה"; אבל כאשר ישנה טבילה לקודש, טבילה אותיות הביטל — הרי זה פועל שבאים לפנימיות השבת, שזוהי העלי' למעלה מעלה עד לבחי' פנימיות אבא פנימיות עתיק, ששייך בעיקר לזמן דסעודה שלישית, רעוא דרעוין⁸⁸.

ומסעודה שלישית באים לסעודת מלוה מלכה, סעודתא דדוד מלכא, עליו נאמר⁸⁹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", דקאי על משיח, גואל אחרון, שהוא גואל ראשון⁹⁰ — משה רבינו, "משה הי' רועה"⁹¹, כדאיתא במדרש⁹² שהקב"ה "בדק לדוד בצאן .. ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן", וזו היתה הבחינה שעל ידה נעשו רועיהן של ישראל: משה רבינו, גואל ראשון — בצאתם ממצרים, ודוד המלך — בביאתם לארץ והוצרכו להתכונן לבנין ביהמ"ק, וכמו"כ כאשר יקויים היעוד⁹³ "אראנו נפלאות", ע"י גואל אחרון שהוא גואל ראשון, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי". ואח"כ צוה שכל העוסקים בחינוך על טהרת הקודש יאמרו לחיים (ושאל אם

90) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.
91) שמות ג, א.
92) שמו"ר פ"ב, ב.
93) מיכה ז, טו.

85) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת ס"ע 49, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.
86) ישע"י נח, יג.
87) לאדה"ז — בתחלתן.
88) זח"ב פח, סע"ב.
89) יחזקאל לו, כה.

כולם אמרו כבר לחיים, כולל גם המדריכים של ה"מיטוואך שעה",
וציווים לנגן "כי אנו עמך".

* * *

יז. דובר ביום הש"ק⁹⁴ בנוגע למ"ש⁹⁵ "ומשה הי' רועה את צאן
גו' וינהג את הצאן גו' ויבוא אל הר האלקים חורבה וירא מלאך ה' אליו
בלבת אש מתוך הסנה" — כפשטות הענין (אין מקרא יוצא מידי
פשוטו⁹⁶), וכמסופר במדרש⁹² ש"משה רבינו רץ אחרי גדי שברח מן העדר,
וכך הגיע להר סיני⁹⁷, ואז — "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש".
ובענין זה — כמו בכל עניני התורה — יש הוראה לכאור"א
מישראל.

ובהקדמה:

אע"פ שיש דין בשו"ע⁹⁸ ש"האומר לחבירו .. אם היית כמשה,
מלקין אותו", כיון ש"הוא בלתי אפשר שהרי כתיב⁹⁹ ולא קם כמשה"¹⁰⁰
— הרי זה רק בנוגע לכללות כל הענינים, שבזה לא שייך להיות כמשה,
אבל בנוגע לענינים פרטיים של משה, שייך שיהי' כן גם אצל אחרים¹⁰¹.
ואדרבה — כפי שמבאר בעל ההילולא בתניא ש"כל נפש ונפש
מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה .. שממשיך בחי' הדעת לכללות
ישראל כו"¹⁰², "אפס קצהו ושמץ מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות
ישראל"⁴¹ [והיינו, ש"משה רבינו נתן כח בכל אחד מישראל, ועי"ז הכניס
בו את עצמותו], שלכן הענין ד"ליראה את ה'" הוא "מילתא זוטרתא"
אצל כל אחד מישראל, כמו אצל משה, כדאיתא בגמרא¹⁰³.
ומזה מוכח, שמצד בחי' משה שבכל אחד מישראל, שייכת אליו
גם ההוראה מענין הנ"ל:

ידוע פירוש הבעש"ט¹⁰⁴ ש"סנה" קאי על גשמיות העולם, שבערך
הרוחניות הרי זה נקרא בשם "סנה", ושם צריכים לראות את ה"לבת אש".

---

94 (שיחת ש"פ שמות בתחלתה (לעיל ע' 4 ואילך).	100 (ט"ז ליו"ד שם.
95 (שמות ג, א"ב.	101 (ראה מכתב ח' כסלו שנה זו (אג"ק
96 (שבת סג, א. וש"נ.	חכ"ב ע' שסה).
97 (ראה חידושי הרד"ל, מהרו"ו ועץ	102 (רפמ"ב.
יוסף לשמו"ר שם.	103 (ברכות לג. ב. וש"נ.
98 (י"ד סו"ס רמב.	104 (ראה גם כתר שם טוב בהוספות
99 (ברכה לד, יו"ד.	סי"ח ואילך. וש"נ.

ועל זה באה ההוראה, שכיצד מגיעים לענין ד"וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה" — הרי זה דוקא עי"ז שמתמסרים ל"צאן", לרוץ אחריהם ולדאוג להם, ומזה באים אח"כ להענין ד"לבת אש".

יח. ובענין זה יש סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁵:

לאחרי ההסתלקות של רבינו הזקן, בעל ההילולא, עבר משך זמן שלא נתגלה אל נכדו הצמח-צדק, והצ"צ ה' בצער גדול מזה, וחיפש כמה עצות שיחזור ויתגלה אליו, ולא הועיל, עד שבא' הימים בלכתו בבוקר להתפלל, פגש בו קצב שהי' זקוק לגמילות חסדים, ובתחילה היתה אצלו סברא לדחות זאת עד לאחרי התפלה [שהרי ע"פ שו"ע צריך להיות ענין התפלה והתורה קודם ההתעסקות בצרכי העולם], ואח"כ חשב שיתכן שהלה זקוק לכך תיכף ומיד, וחזר לביתו ונתן את הסכום שהקצב הי' צריך עבור קניית העגל בשוק, ולאחרי שחזר — נתגלה אליו בעל ההילולא.

ולהעיר: צדיקים, אפילו בהיותם למטה, הרי הם בעלי-בתים על עניניהם, ועאכו"כ לאחרי שיוצאים מהגדרות והגבלות הגוף. וא"כ, הסיבה לכך שמקודם לכן לא נתגלה רבינו הזקן, אלא רק לאחרי מאורע הנ"ל, היא, בגלל שכך הי' רצונו של רבינו הזקן, בהתאם למציאותו ואופן עבודתו.

וסיפור זה — כמו כל הסיפורים ששומעים מרבותינו נשיאינו¹⁰⁶ — הוא גם הוראה בעבודה לכל אחד ואחת בעניניהם:

אפילו כשצריכים להגיע לענינים הכי נעלים בהבנת והשגת התורה — הרי למרות שלכאורה פשוט הדבר שיש צורך ביגיעה והשתדלות בלימוד התורה, ואז מבלבלים כל הענינים הגשמיים, של זה או של אחר, ועאכו"כ כשצריך לעשות טובה ליהודי, באופן המכוון ומתאים אליו, שזהו דבר שאינו יכול להעשות "כמאן דשדי בתר כתפיי", או בדרך ממילא, אלא יש צורך בפעולה באופן של התלבשות, להתבונן במעמדו ומצבו של המקבל ומבקש העזר, וליתן לו את העזר לפי ענינו, וברור הדבר שפעולה כזו תבלבל להבנה והשגה שלו בלימוד התורה בכלל, ועאכו"כ בשעה שרוצה להגיע למדריגה נעלית כו' —

הנה אדרבה: כיון שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, זקוקים לכך שתנתן במתנה, כפי שמצינו אפילו בנוגע למשה רבינו ש"בתחלה הי'

¹⁰⁵ ראה סה"ש תש"ז ע' 97 ואילך. ¹⁰⁶ ראה גם תר"מ חל"ד ע' 130. ע' וש"נ. וראה גם תר"מ ח"י ע' 234. וש"נ. ¹⁴³. וש"נ.

למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה¹⁰⁷. וכיון שנתנת מתנה היא כאשר "עביד נייחא לנפשי"¹⁰⁸ — הנה כשיעשה טובה לבנו של הקב"ה, כל אחד מישראל, "בנים אתם לה' אלקיכם"¹⁰⁹, יהי זה בבחינת "עביד נייחא לנפשי" שלכן "יהיב לי' מתנתא"¹⁰⁸, היינו, שיקבל את התורה בתורת מתנה.

וע"י מתנה מגיעים לדרגא נעלית בתורה יותר מאשר ע"י יגיעה:

גם בנוגע ליגיעה אמרו חז"ל¹¹⁰ "יגעת ומצאת" — באופן של מציאה שבאה בהיסח הדעת¹¹¹. ואף שלכאורה הרי זו סתירה מיני' ובי': מחד גיסא, צריך להתייגע, ולאידך גיסא, הרי זה בא בהיסח הדעת?! — הנה במאמר זה מדגישים חז"ל שישנם ב' ענינים: מה שמשיגים לפי ערך היגיעה, הרי זה דבר פשוט; וישנו ענין נוסף, שכאשר לימוד התורה הוא באופן של יגיעה, אזי משיגים בתורה לא רק לפי ערך היגיעה, אלא גם באופן של מציאה, שזהו מה שלמעלה מהדעת שלו.

ונוסף לזה, ישנו גם מה שנותנים במתנה — שזהו למעלה יותר אפילו מהענין ד"מצאת", כמבואר הענין בכ"מ בארוכה.

ובכללות בהנוגע לענינינו — הרי זה תוכן הסיפור האמור: כיצד הצליח הצ"צ לחזור ולהתראות עוד הפעם עם בעל ההילולא לאחר הסתלקותו — לא ע"י עבודת התפלה ולימוד התורה ובקשה כו'; כל זה לא הספיק עדיין, אלא הוצרך לענין של עשיית טובה ליהודי בענין גשמי, בפרנסה שלו.

יט. וזוהי דוגמא להסיפור אודות הרועה הראשון, "ומשה הי' רועה", שכיצד הגיע למעמד ומצב ד"וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה" — עי"ז שרץ אחרי הגדי לדאוג שיהי' לו מאכל ומשקה לפי ענינו. ועד"ז בנוגע לבני' בכלל, שנקראים צאנו של הקב"ה, והקב"ה הוא הרועה שלהם¹¹² — שהענין ד"מוסיפין כח בגבורה של מעלה"¹¹³, כביכול, נעשה דוקא ע"י "למעשה ידיך תכסוף"¹¹⁴, היינו, עי"ז שיש לצאן כל המצטרך להם.

(111) סנהדרין צז, א.

(112) ראה שהש"ר פ"ב, טז (א). ועוד.

(113) איכ"ר פ"א, לג.

(114) איוב יד, טו. וראה של"ה כט, ב

ואילך. ועוד.

(107) נדרים לח, סע"א.

(108) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ

טז, א. א. ב"ב קנו, א.

(109) פ' ראה יד, א.

(110) מגילה ו, ו. ריש ע"ב.

וזהו גם שכאשר רבינו נשיאנו הזכיר את מאמר בעל ההילולא¹¹⁵, שהקב"ה נותן לבנ"י גשמיות כדי שיעשו מהגשמיות רוחניות — סיים וחתם, שהקב"ה יתן לבנ"י גשמיות, ואז יראו בנ"י את יכלתם לעשות מהגשמיות רוחניות.

ופשוט הדבר — אף שלא נאמר אז בפירוש — שעבודה זו צריכה להעשות בשמחה ובטוב לבב, כמו כל עניני תומ"צ שצריכים להעשות בשמחה ובטוב לבב, ובפרט שבמצות צדקה יש ציווי מיוחד "ולא ירע לבבך בתתך לו"¹¹⁶ (ועד שיש סברא בדברי הפוסקים¹¹⁷ שהנותן צדקה בפנים זועפות עובר בלאו).

ובאופן כזה צריכה להיות כללות העבודה עם הזולת, כמבואר ברשימה הנפש השפלה באמת לאמתו, וכפי שמסיים שם, שאפילו אם נראה שיש עירוב של שקרים בחסדים, מ"מ, צריך להיות קירוב הדעת, "לנחמו לקבל באהבה", ואז "ירווח לו", הן אצל המקבל, ועאכו"כ אצל המשפיע.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון "שאמיל", "אנעים זמירות" ו"אני מאמין"].

115) ראה סה"ש תש"ז ע' 99. תש"ח ע' 189. תש"ט ע' 292. ה'שי"ת ע' 343. סק"ה.
 116) פ' ראה טו, יו"ד.
 117) סמ"ג. הובא בש"ך יו"ד סרמ"ט